

A TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KUTATÁS TEREPGYAKORLATA

Dr. habil Híves-Varga Aranka –
Székely-Trendl Fanni
Romológia és Nevelésszociológia
Tanszék, PTE BTK NTI

KURZUS IRODALMAI

Varga Aranka (szerk. 2015): **A nevelésszociológia alapjai**

<http://mek.oszk.hu/14500/14566/>

Babbie, Earl (2008): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi kiadó, Budapest.

Meleg Csilla (szerk. 1996): Iskola és társadalom. JPTE, Pécs.

<http://mek.oszk.hu/01900/01944/01944.pdf>

A nevelésszociológia
alapjai

OKTATÁS/NEVELÉS - SZOCIOLÓGIA

Oktatás:

- Tudásközvetítés, mely a felnőttkorban betöltendő szerepekhez szükséges

Nevelés:

- Személyiségfejlesztés, értékek, normák elsajátíttatása (szocializáció)

Oktatási intézmény funkciói:

- Tudásközvetítés
- Személyiségfejlesztés
- Társadalmi integráció segítése

Társadalmi élet törvényszerűségeit kutató tudomány

Társadalom megismerése lehet:

- Saját tapasztalat
- Szépirodalom
- Riport
- Szociográfia

**A szociológia más módszerekkel
tárja fel a valóságot -
társadalomtudományi kutatás
módszertana**

NEVELÉSSZOCIOLÓGIA

A nevelésszociológia az iskolával kapcsolatos kérdéseket társadalmi kontextusba helyezi.

Alapkérdései:

- **Hogyan teljesülnek az iskola funkciói a társadalomban?** (esélyegyenlőség, egyenlő esélyek, iskola kijelöli-e az egyén helyét a társadalomban stb.)
- **Mi áll mindezek háttérében?**
- **A társadalmi egyenlőtlenségek eredete és fennmaradása megváltoztatható-e?**
- **Mindebben milyen szerepet tölt be az oktatás?**
- **Mi okozza a stabilitást az egyenlőtlenségi rendszerben?**

TÁRSADALMI EGYENLŐTLENSÉG MEGKÖZELÍTÉSEI

Marx: Gazdasághoz és termelőeszközökhöz való viszony határozza meg a társadalmi hierarchiát:

- társadalmi osztályok (tőkés-munkás)

Max-Weber: nem egytényezős az egyenlőtlenségi rendszer, hanem 3 dimenziót határoz meg, melyek közül a rend jelenti az egyenlőtlenség stabilitását:

- gazdasági (termelőeszközök mellett a munkaerőpiaci helyzet (szakképzettség),
- hatalom (politikai viszonyrendszer),
- rend: életmód, életvitel, normák, értékrenddel összefüggő presztízs.

Mai többdimenziós társadalomszerkezet-modell = rétegződés: objektív életkörülmények tekintetében történő elkülönülés, melynek meghatározói **Lenski** szerint:

- politikai-hatalmi, vagyon-tőketulajdonlási, foglalkozási, iskolai végzettségi, faj-
etnikai-vallási, nemek szerinti, életkori

AZ OKTATÁS INTÉZMÉNYESÜLÉSÉNEK FOLYAMATA

XVI-VII. Század:

- Kulturális funkció megjelenése – tudásközvetítés (Luther – 1517 - reformáció/ellenreformáció)

XVIII. Század:

- Politikai funkció megjelenése – szocializáció (Porosz-Francia háború – 1761)

XIX. Század:

- Gazdasági funkció megjelenése – mobilitás (1889 – Párizs – Világkiállítás)

Ipari forradalmak:

- 3 tényező összeér – iskoláztatás előtérbe kerül
- Iskoláztatás társadalmi igényként jelenik meg
- Arisztokrácia / meritokrácia

NEVELÉSSZOCIOLÓGIAI IRÁNYZATOK:

- 1. Szociokulturális egyenlőtlenség** - Társadalomban betöltött hely függ az iskolai előmeneteltől - Az iskolai helytállás függ az otthonról hozott értékektől: Kommunikáció, otthoni értékek, családi szokások
- 2. Funkcionalista nézőpontú elemzések** - Az iskola funkciója, hogy adja át a társadalom által fontosnak vélt értékeket a társadalmi fenntarthatóság érdekében. Minden iskolatípust csak a saját társadalmi környezetében lehet vizsgálni. Az iskolába járás határozza meg, hogy milyen szinten íródik belénk a társadalom értékrendszere
- 3. Haszonelvű elmélet** - Emberi tőke fogalma - Gazdasági haszon az oktatásba behelyezett pénz (Jó befektetés - jó munkaerő)
- 4. Konfliktuselmélet** - Társadalmi esélyegyenlőtlenségek újratermelése - Pedagógus szerepe a folyamatban
- 5. Kritikai szociológiai alapú magyarázatok** - 1960-as évek - az iskola nem teljesíti azokat a funkciókat, amit elvárnak tőle. 1970-es évek „kritikai szociológia” néven erős fellendülés a kutatásokban. 1980-as évek a nevelésszociológia felfelé ívelő kutatási irány. Fő megállapítás: az iskola újratermeli a társadalmi esélyegyenlőtlenségeket
- 6. Paradigmaváltás** - 1980-as évek - posztmodern paradigma - Új tanári, tanulói szerepek
- 7. Nevelésszociológia – merre tovább?** Új tanári, tanulói szerepek - Hídteremtés. Olyan hatékonysági programokat, amelyek alkalmasak a kor kihívásainak megoldására – van-e ilyen?? Az iskola állandó feladata, hogy a társadalmi aktualitásokra, kihívásokra pedagógiai megoldást keressen

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KUTATÁS

1

- Saját tapasztalat

2

- Kutatói kíváncsiság – kérdések

3

- Szakirodalmi háttér

4

- Előfeltevések (hipotézisek)

5

- Kutatástervezés - Valid kutatói eszközök kiválasztása

6

- Kutatás lebonyolítása

7

- Eredmények értelmezése, megosztása

It's a rather interesting phenomenon. Every time I press this lever, that post-graduate student breathes a sigh of relief.

Kutatás - 1995

1

- **Gandhi/Amrita mint gyakorlati terep: Hátrányt okozó nyelvi kompetenciák az iskolában**

2

- **Hol van a probléma gyökere? Mi befolyásolja a problémákat?**

3

- **Szakirodalmak: Bernstein, Réger, Hymes (nyelvi szocializáció)**

4

- **Feltételezzük: Lesznek különbségek a nyelvi kompetenciában már az iskoláskor kezdetén**

5

- **Kérdőív, résztvevő megfigyelés, interjú**

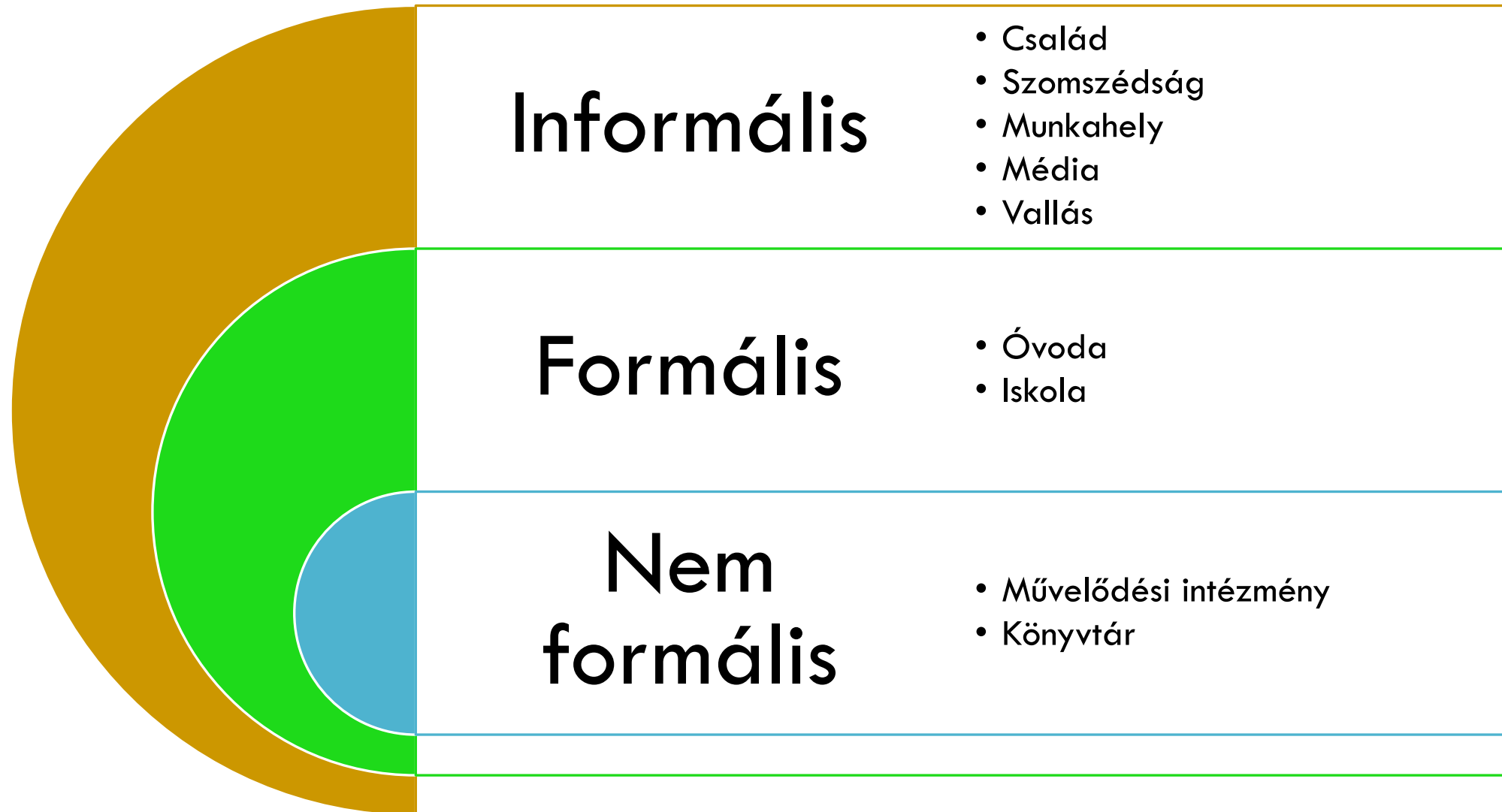
6

- **Terepmunka**

7

- **Kérdőív feldolgozás, tanulmányírás, publikálás**

A SZOCIALIZÁCIÓ SZÍNTEREI

SZOCIALIZÁCIÓ

Definíció

„Az életbe való beletanulás folyamata”

Terei

Nevelés terekben zajlik
Informális, formális, nem formális

Formái

Direkt és indirekt formában
Szereptanulás, mintakövetés

KULTÚRA – KETTŐS KÖTELEK

Ökoszociális rendszer része

Ökoszisztéma (amiben zajlik az élet-terület): Természeti környezet, ember alakította környezet

Embert meghatározza ökoszociális környezete, melyből kiemelkedett
Embert meghatározza a maga alakította környezet

Emberi közösségek

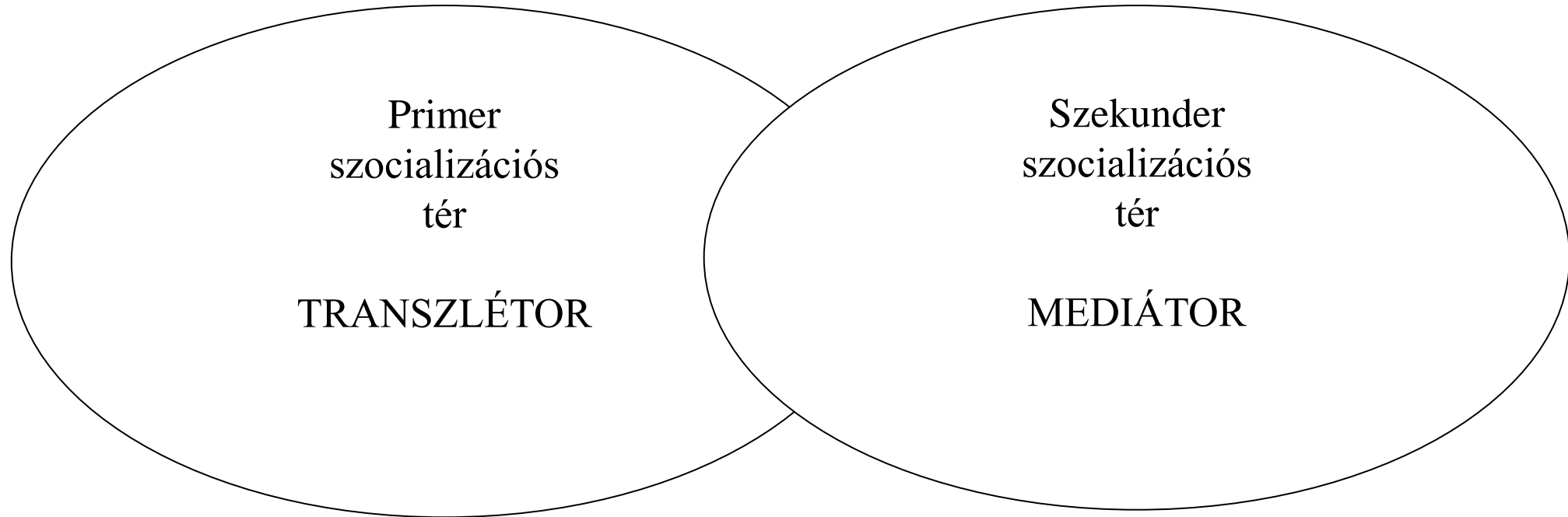
Hasonló szükségletek mentén alakulnak

Összetartozás gondolata (fajfenntartás, nemzedéki együttélés)

Meghatározó elemei

- Értékek és normák rendszere,
- Intézmények, tapasztalatok, művi környezet,
- Tevékenységek, nyelv,
- Büntetési-jutalmazási rendszer

BIKULTURÁLIS SZOCIALIZÁCIÓ

CÉL:

közös mező szélesítése – átjárhatóság biztosítása

konfliktus-megelőzés és -kezelés a kommunikációs csatornák működtetésével

NYELVI SZOCIALIZÁCIÓ – NYELVI HÁTRÁNY

Mit szokás sorolni e fogalomkörbe?

Két nyelv birtoklása, de nem azonos szinten

- Más az anyanyelv, mint az iskola nyelve
- Kérdés, hogy miként viszonyul ehhez az iskola?

Szociokulturális hátrányból adódó hiányosságok

- Iskola nyelve ez esetben „idegen nyelv”

Logopédiai esetek

- Szakellátással javítható

KÉTNyelvűség - DIGLOSSZIA

A kétnyelvűség esetén e beszélő mindkét nyelvet minden helyzetben képes használni

- Anyanyelvi szinten jelenik meg
- Anyanyelv és tanult nyelv szinten értelmezhető

Diglosszia esetén a beszélő különböző helyzetekben más-más nyelvet használ, vagyis a nyelvhasználati módokat funkcionális elkülönülés jellemzi

- Diglosszia lehet két különböző nyelv esetén
- Lehet egy nyelven belüli kódhasználat alapján

DIGLOSSZIA ELMÉLETE

Ferguson kutatásai

Nyelvek között és egy nyelven belül is értelmezhető, hogy a beszélő milyen helyzetben milyen kódrendszert használ.

Nyelvi rétegződés:

- Emelkedett nyelv használata (irodalmi)
- Hétköznapi nyelv használata („szappanoperák” nyelve)

A társadalmi sikeresség záloga a nyelvi rétegződésben mennyire járatos a beszélő

BASIL BERNSTEIN ELMÉLETE

Angliai vizsgálatok az 50-es években munkásosztályi és középosztályi családokból származó gyerekek körében

Kódelmélet

- Korlátozott kód
- Kidolgozott kód

Családi szerepviszonyok

- Zárt szerepviszony
- Nyílt szerepviszony

KOMMUNIKATÍV KOMPETENCIA

Réger Zita kutatásai a cigány nyelvekkel kapcsolatban

- Vekerdi József álláspontja
- Alkalmazott nyelvészeti kutatások (Réger, Derdák-Varga)

Dell Hymes kommunikatív kompetencia elmélete

- Nem deficitelmélet
- Az iskolának szerepe van a nyelvi szocializációban

Kutatás - 1995

1

• **Gandhi/Amrita mint gyakorlati terep: Hátrányt okozó nyelvi kompetenciák az iskolában**

2

• **Hol van a probléma gyökere? Mi befolyásolja a problémákat?**

3

• **Szakirodalmak: Bernstein, Réger, Hymes (nyelvi szocializáció)**

4

• **Feltételezzük: Lesznek különbségek a nyelvi kompetenciában már az iskoláskor kezdetén**

5

• **Kérdőív, résztvevő megfigyelés, interjú**

6

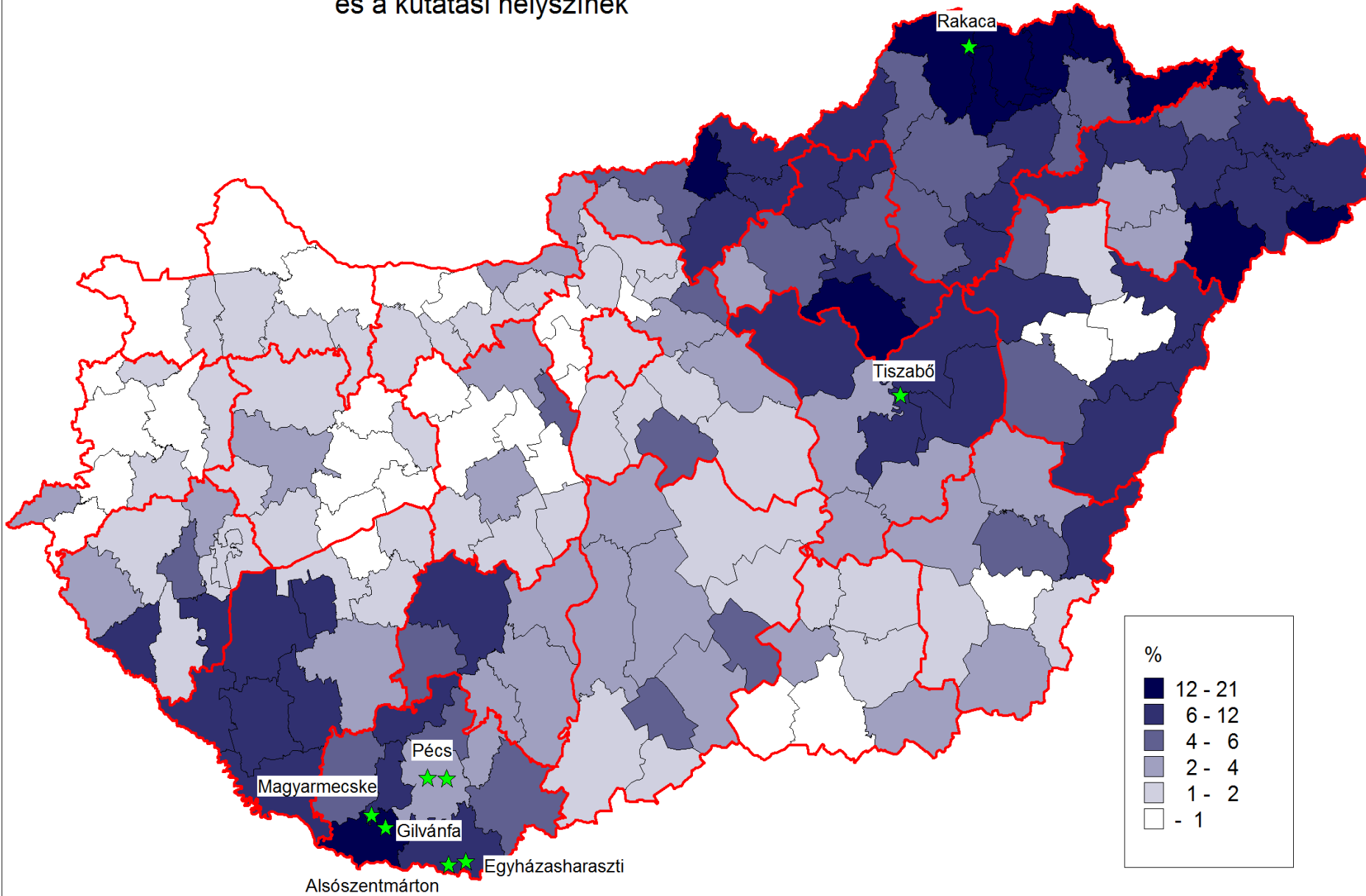
• **Terepmunka**

7

• **Kérdőív feldolgozás, tanulmányírás, publikálás**

Cigány/roma népesség aránya a 2011-es népszámlálás alapján
és a kutatási helyszínek

A VIZSGÁLAT TEREPEI

	Pécs	Magyar- mecske	Gilvánfa	Egyházas- haraszi	Alsószent- márton	Tiszabő	Rakaca
Azon 10 év feletti lakosok aránya, akik az általános iskola első évfolyamát sem végezték el	0,30%	2,80%	7,70%	0,30%	8,70%	5,50%	2,00%
Azon 15 év feletti lakosok aránya, akik legalább általános iskola 8. évfolyamáig eljutottak	93,30%	78,30%	59,30%	88,60%	53%	70,50%	67,90%
Azon 18 év feletti lakosok aránya, akik legalább középiskolai érettségivel rendelkeznek	50,30%	10,80%	0,50%	13,80%	0,50%	6,40%	7,00%
Azon 25 év feletti lakosok aránya, akik legalább egyetemi, főiskolai oklevéllel rendelkeznek	18,80%	5,00%	0,00%	2,70%	0,40%	1,90%	2,40%
Foglalkoztatott végzettsége: Általános iskola 8. évfolyamnál alacsonyabb	0,30%	0,00%	8,70%	0,90%	2,90%	5,10%	1,40%
Foglalkoztatott végzettsége: Általános iskola 8. évfolyam	14,40%	43,80%	69,60%	38,60	67,60%	41,60%	39,70%
Foglalkoztatott végzettsége: középiskolai érettségi nélkül, szakmai oklevéllel	25,00%	32,90%	21,700%	40,40%	20,60%	28.70%	26,00%
Foglalkoztatott végzettsége: középiskolai érettségi	34,50%	11,00%	0,00%	15,80%	2,90%	17,40%	17,80%
Foglalkoztatott végzettsége: Egyetem, főiskola	25,70%	12,30%	0,00%	4,40%	5,90%	7,30%	15,10%
Cigány, romani, beás kisebbségi arány a településen	1,20%	8,60%	71,20%	3,60%	77,70%	31,30%	59,90%

	Pécs	Magyar- mecske	Gilvánfa	Egyházas- haraszti	Alsószent- márton	Tiszabő	Rakaca
Munkanélküliségi ráta	7,80%	31,80%	76,80%	15,60%	85,70%	57,90%	58,30%
Szociális jövedelempótló támogatásban részesültek száma, összesen (fő) /népességhez (%)	0,10%	2,70%	4,80%	1,20%	1,90%	0,70%	4,60%
Az önkormányzat által a munkanélküliek jövedelempótló támogatásában részesítettek évi átlagos száma /népességhez %	0,2%	2,70%	5,60%	1,30%	2,90%	2,70%	8,00%
Az önkormányzat által nyújtott, rászorultságtól függő egyéb (pénzbeni és természetbeni) támogatási esetek száma/ népességhez %	22,60%	110,40%	2,40%	114,30%	102,50%	25,10%	145,80%
Az önkormányzat által rendszeres szociális segélyben részesítettek évi átlagos száma / népességhez %	0,30%	6,00%	12,00%	0,00%	13,60%	6,00%	13,50%

	Pécs	Magyar- mecske	Gilvánfa	Egyházas- haraszti	Alsószent- márton	Tiszabő	Rakaca
Komfortnélküli lakás	3,10%	36,80%	65,60%	26,50%	37,80%	41,20%	79,20%
Szükség- és egyéb lakás	2,90%	10,50%	14,00%	5,30%	13,00%	3,50%	2,30%
Köz- csatornával ellátott lakás	87,80%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Vízöblítéses WC-vel ellátott lakás	95,40%	56,10%	18,30%	62,90%	43,90%	37,30%	14,70%
Hálózati vízvezetékkel ellátott lakás	96,70%	60,50%	20,40%	78,00%	57,30%	59,50%	17,40%

HÁTRÁNYOS/HALMOZOTTAN HÁTRÁNYOS HELYZET SZABÁLYOZÓI

2013. szeptember 1-ig

Közoktatási törvény szabályozza

Csak a köznevelésre vonatkozik

HH = GYVT

HHH = HH és alacsony iskolázottságú szülők

HHH = tartós nevelt

2013. szeptember 1-től

Gyermekevédelmi törvény szabályozza

Köznevelésre és gyermekevédelemre vonatkozik

HH = GYVT és további 1 feltétel:

- Alacsony iskolázottságú szülők
- Tartós munkanélküli szülők
- Szegregált lakókörnyezet vagy elégtelen lakásviszony

HHH = GYVT és további 2 feltétel

HHH = nevelésbe vett gyermek

INTERSZEKCIONALITÁS (HHH – ROMA/CIGÁNY)

-Ki a cigány?

-Külső besorolás és/vagy öndefiníció?

-Mi jellemzi a csoportot?

-Hátrányos helyzetű vagy cigány? Vagyis társadalmi helyzet vagy kulturális hovatartozás?

-Miféle társadalmi és iskolai stratégiák vannak?

-Asszimiláció, szegregáció, szeparáció, szelekció, marginalizáció, integráció, inklúzió mibenléte és eredményei?

-Milyen szolgáltatások szükségesek

-Egyenlő bánásmód és/vagy inkluzív tér? Esélyegyenlőség és/vagy méltányosság?

CIGÁNYSÁGGAL KAPCSOLATOS KUTATÁSOK

- Az 1893-as népszámlálás adatai szerint a Kárpát-medence egyes településein élő, tehát letelepült romák létszáma 275 000 fő volt.
- 1950-es évek - Erdős Kamill néprajzi kutatásai - hazai cigányság etnikai csoportjainak elkülönítése
- Országos cigányvizsgálatok 1971., 1993., 2003. – Kemény István és munkacsoportjának kutatásai („Ki a cigány?” szakmai vita mentén)
- Népszámlálási adatok 2001., 2011.

NÉPSZÁMLÁLÁSI ADATOK

1980-ban a teljes lakosság 0,06%-a vallotta magát cigány nemzetiségűnek, ez 6404 főt jelentett.

1990-ben az arány 1,375%-ra, a magukat cigány nemzetiségűnek vallók száma 142 683-ra emelkedett.

2001-ben az arány 1,864%-ra emelkedett, ez 190 046 főt jelent.

2011-ben az adat 315.000 fő.

A MAGYARORSZÁGI CIGÁNYOK NYELVI CSOPORTJAI

CIGÁNY CSOPORTOK

Magyar cigány (Romungro):

- 1300-as években érkeztek Magyarországra
- Már csak nyelvszigeteken: pl. Versend, Csobánka - a romani **kárpáti cigány** nyelvjárását beszélik
- Foglalkozásaik: zenészek, szegkovácsok, vályogvetők

Oláh cigány

- Az 1800-as években, több hullámban érkeztek
- A **romani** nyelvjárásait beszélik foglalkozások szerint /kb. 13/
- Foglalkozásaik: lókereskedők, üstfoltozók, rézművesek, fémművesek, szőnyegkereskedők, kovácsok, köszörűsök, sátorosok

Beás cigány

- A XIX. És XX század fordulóján érkeztek
- A **román** archaikus nyelvjárásait beszélik: árgyelán – muncsán- ticsán
- Foglalkozásaik: kosárfonás, fafaragás

	FŐ	Óvodában töltött átlagév	Roma/cigány tanulók aránya	Szülők munkanélküliségi aránya	Szülők iskolai végzettségi aránya		
					Legfeljebb 8 osztály	Középfok (szakma és/vagy érettségi)	Diploma
Pécs, PTE 1-es Gyakorló Iskola	22	3,5	0	4,65%	7,32%	31,7%	60,98%
Pécs, Berek utcai Általános Iskola	25	3,5	7,5%	19,23%	23,08%	69,23%	7,69%
<u>Magyarmecskei</u> Általános Iskola	12	3	33,34%	75%	70,83%	29,17%	0
<u>Gilvánfai</u> Általános Iskola	8	2,5	100%	75%	93,75%	6,25%	0
Egyházasharaszti Általános Iskola	18	2	94,45%	91,43%	85,71%	14,29%	0
Alsószentmártoni Általános Iskola	19	3	100%	86,11%	88,89%	11,11%	0
<u>Tiszabői</u> Általános Iskola	44	2	89%	90%	87,5%	12,5%	0
<u>Rakacai</u> Általános Iskola	13	2	84,6%	88,46%	88,46%	11,54%	0

A MINTÁRÓL ÖSSZEGEZVE

„A fenti ismertetésből talán kitűnik, hogy egyes iskolák nemcsak földrajzilag, hanem társadalmilag is nagyon távol vannak egymástól. Ez nem meglepő, hisz az iskolák megválasztásánál alapvető fontosságúnak tartottuk, hogy **a magyar társadalmon belüli végleteket keressük meg**. A kiválasztott iskolákon belül azonban nincs nagy eltérés az odajáró tanulók társadalmi helyzete között. A kedvező indulótőkével rendelkező tanulókat egyfelől értelmiségi belvárosi, másfelől jó szakmákkal rendelkező lakótelepi szülők gyermekei képviselik. Az ő eredményeiket összehasonlítva az aluliskolázott, munkanélküli családból származó falusi gyerekek eredményeivel, érzékletes képet alkothatunk ez utóbbi tanulók felzárkózási esélyeiről.”

(Derdák-Varga 1996a)

NYELVI SZOCIALIZÁCIÓ KUTATÁS 1995

Az első kutatási szakaszban (1995 szeptember) 7 település 8 iskolájának kiválasztásában az volt a fő szempont, hogy a különböző intézmények diákjai reprezentáljanak minél szélesebb társadalmi helyzetet, legyen köztük cigány és nem cigány tanuló, illetve egy és kétnyelvű beszélők is.

Ez a szempontsor tudta azt garantálni, hogy megvizsgálhassuk, miféle különbségek vannak iskolakezdekor a különböző társadalmi helyzetű és anyanyelvű diákok között az iskola által elvárt nyelvhasználati szempontból. (Derdák-Varga 1996)

I. KUTATÁSI SZAKASZ – 1995 SZEPTEMBER

A diákok 25 sornyi feladatot kaptak a kérdőívben, melyeket soronként, magyar nyelven ismertetett a kérdőív felvevője (kutató).

A felmérést a tanulók feladatról feladatra haladva, a kutató irányításával oldották meg.

A felmérést végző kutató minden feladat előtt megbeszélte a tanulókkal, hogy mely rajzokat kell ebben a feladatban figyelni.

Csak ezután kezdte ismertetni a feladathoz tartozó utasítást.

A feladatsor kitöltése 40-50 percet vett igénybe a különböző iskolákban.

KÉRDŐÍV

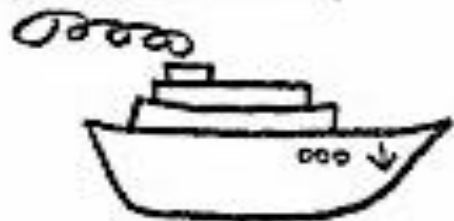
1. Az iskolában gyakran előkerülő tanári utasítások megértése: “színezd ki”, “karikázd be”, “húzd alá”, “kösd össze”
2. Néhány fogalom megléte: “ugyanolyan”, “különböző”, “legkisebb”, “hasonló”
3. Mennyire ismerik a tanulók az írás- és olvasástanulásban elengedhetetlen irányok jelentését?
4. Az iskolához kötődő, legtöbbet ott használt ismeretek (betűk, számok, síkidomok felismerése)
5. Évszakokhoz tartozó képek: a tanulók időfogalma, valamint az óvodai iskola-előkészítése
6. Iskolai fogalmak és gyűjtőfogalmak milyenségét vizsgálta a következő feladat-csoport. (óra, egyenes vonal, állat és növény rajzolása)
7. Meserészlet meghallgatása után kellett önálló rajzot készíteni:

„Hófehér paripán gyémántos köpönyegében, mint a szélvész vágatott a legkisebb királyfi a hollófekete hajú lány felé, mert messziről látta, hogy a hatalmas tűzokádó mocsárzöld sárkány nemsokára megérkezik, és elviszi magával a kénkövekkel kirakott világvégi palotájába harmadik feleségének.” – hangzott a meserészlet.

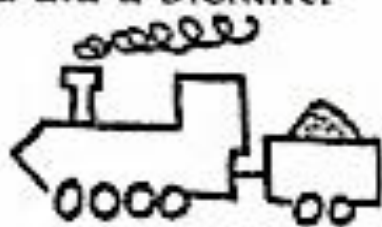
- Kösd össze vonallal a gombákat!

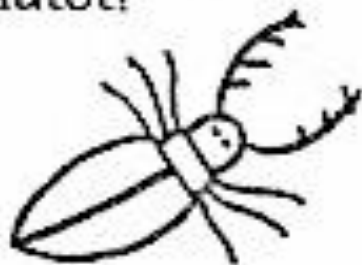
- Színezd ki a labdát!

- Húzd alá a biciklit!

- Karikázd be az autót!

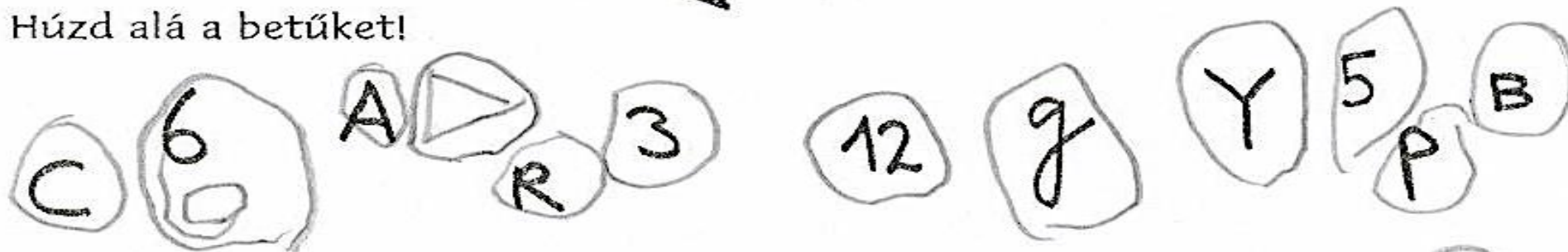
- Kösd össze vonallal a négyzeteket!

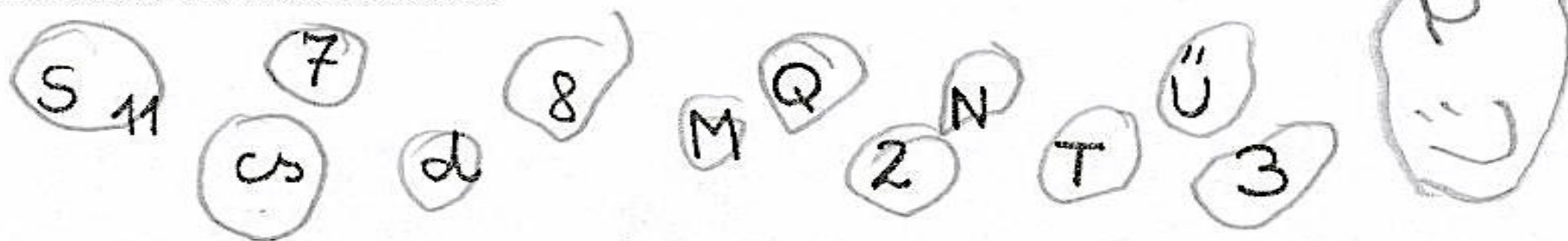
- Színezd ki a köröket!

- Húzd alá a betűket!

- Karikázd be a számokat!

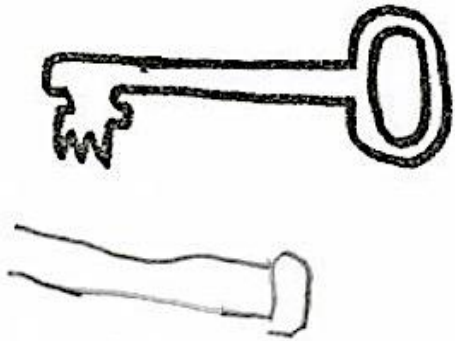
- Rajzolj mellé jobbra ugyanolyant!

- Rajzolj mellé balra ugyanolyant!

- Rajzolj alá ugyanolyant!

- Rajzolj fölé ugyanolyant!

Felmérésben részt vett iskola	Átlag pontszám	Átlag százalék
Pécs, PTE 1-es Gyakorló Iskola	62,9	82,78
Pécs, Berek utcai Általános Iskola	58,96	78,61
Magyarmecskei Általános Iskola	49,75	66,33
Gilvánfai Általános Iskola	47	62,6
Egyházasharaszti Általános Iskola	47,05	62,74
Alsószentmártoni Általános Iskola	40,89	54,52
Tiszabői Általános Iskola	33,78	45,03
Rakacai Általános Iskola	36,23	48,03
Elérhető	76 pont	100 %

ÖSSZEGLZÉS – I. SZAKASZ

Az első adatfelvételtől egyértelműen láthatóvá vált, hogy az iskolák **teljesítmény szerinti sora a társadalmi és szociális helyzet alapján alakult ki.**

- Minél iskolázottabbak voltak a szülők, és minél többüknek volt állandó munkája, biztos jövedelme, annál nagyobb volt a kisdíák esélye, hogy az iskola elvárás-rendszerének meg tud felelni – 1995-ös vizsgálatunkban kimutathatóan a nyelvi szocializáció színterén.
- A diákok anyanyelvének különbségei arra is rámutattak, hogy az első osztály kezdetén az iskola nyelvének megértésében a szociális tényezők meghatározóbbak voltak, mint az esetleges kétnyelvűség.
  - A diglossia jelensége – mely a különböző élethelyzetekben más-más nyelvi kód használatát jelenti (Huszár 2015) – a magyar anyanyelvű cigány és nem cigány gyerekek között éppen úgy jelen volt, mint a beás anyanyelvűek között.
  - A különbség nem abban állt, hogy az informális helyzetben használt nyelv a magyar vagy a beás, hanem az, hogy a formális (iskolai) nyelvi helyzetek mennyire voltak ismertek a kisdíák számára. (Derdák-Varga 2003:133)

Kutatás - 2003

1

- **Amrita/Faág/Integrációs Hálózat: Hátrányos helyzetű és cigány tanulók nem szereznek érettségit**

2

- **Kérdéseink: Milyen a szocializációs környezet? Milyen tőkét halmoztak fel?**

3

- **Nevelésszociológiai elméletek: Adler, Bourdieu, Coleman**

4

- **Feltételezzük, hogy bikulturális szocializáció és kulturális/társadalmi tőkehiány jellemzi a hátrányos helyzetűeket**

5

- **Kérdőív, résztvevő megfigyelés, interjú**

6

- **Terepmunka**

7

- **Kérdőív feldolgozás, tanulmányírás, publikálás**

II. KUTATÁSI SZAKASZ - 2003

A második kutatási szakaszban (2003 május) **a nyolc évvel előtti adatfelvételben részt vett diákok megkeresése volt a cél.**

Ekkor a település és iskolaszám is változott, mivel a két adatfelvételi időszak között eltelt nyolc évben iskolabezárás, ezzel összefüggésben a diákok szétszóródása, az osztályösszevonás, illetve a csak alsó tagozatos iskolából más iskola felsőtagozatára lépés is történt.

A második szakaszban **azon diákok osztályaiban történt meg az adatfelvétel, akik lemorzsolódás nélkül haladtak előre, és így vizsgálható volt a nyolcadik évfolyam utolsó tanítási hónapjában, hogy milyen továbbtanulási utat választottak középfokon, ezek háttérében milyen tőkebirtoklás állt.** (Derdák-Varga 2003)

TÁRSADALMI MOBILITÁS

Mobilitás fogalma

- Társadalmi rétegek közötti mozgás

Nyitott – zárt társadalom

- Társadalmi mobilitás mértékét mutatja

Mobilitás fajtái

- Vertikális-horizontális
- Egylépcsős-többlépcsős
- Generációk közötti-generáción belüli
- Felfelé-lefelé irányuló

TŐKEELMÉLET (BOURDIEU)

ISKOLA = Társadalmi egyenlőtlenség újratermelődésének legitimált eszköze

Tőke: „vagy anyagi formában vagy elsajátított, ‘inkorporált’ formában felhalmozott munka”

Tőkefelhalmozás és tőkefajták:

- gazdasági,
- kulturális (inkorporált, objektivált, intézményesült),
- társadalmi tőke

A tőke különböző fajtái kölcsönösen egymásba transzformálódnak.

TŐKE

Közgazdaságtudománytól adaptált fogalom

Profittermelésre és önmaga reprodukálására alkalmas, a gazdaságba befektethető

- tárgyi (föld, munkaeszközök stb.) vagy
- pénzbeli eszköz

Az ember (szellemi javaival, képzettségével, munkaerejével stb.) is felfogható tőkeként. (William Pettyől, 1676) – sokféle ellenvélemény

A XX. század második fele óta a tőkeelméletek megkerülhetetlenek a nevelésszociológia számára is.

A tőke tényezői összehasonlíthatókká válnak

- átalakító-képesség (a javakat milyen más javakká alakítják),
- konvertálhatóság (milyen könnyen konvertálhatók más tőkefajtákká),
- állandóság (működésük során megtartják-e eredeti állapotukat),
- elveszíthetőség, elidegeníthetőség, rugalmasság és helyettesíthetőség (az általuk előállítható javak sokfélék, illetve más tőkékkel kombinálhatók),
- romlékonyság (a használat során milyen könnyen mennek tönkre),
- megbízhatóság (mennyire biztos a megfelelő működésük).

EMBERI TŐKE (HUMAN CAPITAL)

Az emberben megtestesülő

- veleszületett
- szerzett

Fizikai és szellemi készségek, képességek, ismeretek, tulajdonságok, melyek befektethető erőforrásként jelennek meg számára, ezáltal „piaci érték”.

Hatással van:

- az egyén életének minőségére, anyagi és szociális helyzetének változására,
- társadalmi hasznot is termel.

Nem egyenlő a **tudástőkével**, amely fontos része az emberi tőkének.

GAZDASÁGI TŐKE

A közgazdaságtudomány alapfogalma

A gazdaságba befektetethető javak gyűjtőfogalma, mely által a termelési folyamatban értéktöbblet hozható létre (haszon, nyereség keletkezik).

A gazdasági tőkével való ellátottság az egyik legfontosabb státusmutató.

A társadalomtudományi tőkeelméletekben *Bourdieu* a „közvetlenül pénzzé konvertálható” tőkét nevezi gazdasági tőkének.

Coleman a gazdasági helyett **fizikai** vagy **tárgyi tőkéről** ír, s nézete szerint leginkább a társadalmi tőke váltható át humántőkévé.

HABITUS

A reprodukciós elmélet a társadalmi egyenlőtlenségek átörökítésének legalapvetőbb dimenziójának tartja.

A habitus

- a társadalmi struktúrában való elhelyezkedés nyomán megélt tapasztalatok és mindennapi gyakorlat (a családi nevelési gyakorlat) során bevéődött előzetes beállítódások, elvárások, értékek összessége,
- az egyén objektív körülményeivel összhangban vannak,
- biztosítják, hogy közvetlen megfelelés legyen a saját jövőre vonatkozó anticipáció és a valószínűleg bekövetkező pályafutása között.

Segítségével megvalósul az objektív helyzethez való alkalmazkodás, az esélyek objektív egyértelműségként való érzékelése – így pl. a továbbtanulási aspirációkat (terveket) is determinálja.

KAPCSOLATI TŐKE

A **társadalmi tőke** szinonimájaként, alternatívájaként használt fogalom.

- Kapcsolati vagy a **hálózati tőke** kifejezés használatos
  - az instrumentális és haszonszerzés céljából létesített kapcsolati erőforrások, melyek a kapcsolathálón kívüliek kizsákmányolására teszik alkalmassá birtokosukat,
  - számításmentességen és szimpátián alapuló kapcsolatok - társadalmi tőke elnevezés
- *Bourdieu* e fogalmat **lekötelezettségi tőkének** is nevezi

KULTURÁLIS TŐKE - BOURDIEU

Az egyén kulturális tőkéjének három összetevője van:

- Az **inkorporált kulturális tőke** az egyén belsővé tett, tartós készségek formájában elsajátított személyiség része, habitusa (nyelvhasználat, ízlés, viselkedés, ismeretek stb.), melyet részben a családi, részben az iskolai szocializációban hosszú idő alatt sajátít el.
- Az **objektívált kulturális tőke** az általa birtokolt kulturális javak összessége (könyvek, műalkotások, hangszerek, számítástechnikai eszközök stb.), de a kultúra ezen anyagi hordozóit az egyén csak inkorporált tőkéje szerint képes hasznosítani.
- Az **intézményesült kulturális tőke** a kulturális kompetenciák tárgyiasult bizonyítéka (bizonyítványok, diplomák, nyelvvizsgák, tudományos fokozatok, címek stb.), mely „tulajdonosának tartós és jogilag garantált konvencionális értéket kölcsönöz”.

A kulturális tőkével való rendelkezés a társadalmi egyenlőtlenségek által determinált, illetve azok egyik fenntartója, továbbörökítője.

SZIMBOLIKUS TŐKE - BOURDIEU

Tekintélytőke, lekötelezettségi tőke

Birtoklása társadalmi státust biztosít az egyén számára, meghatározza társadalmi pozícióját, kulturális elismertségét, általános presztízsét, hitelképességét.

Alapja a gazdasági tőke és az objektív hatalmi pozíció, illetve annak mások által „legitimként észlelt és elismert formája”, mely segít a hatalmi viszonyok fenntartásában.

A hagyományos társadalmakban szimbolikus tőkét biztosít
pl. a cím, a család rangja, az életkor és tapasztalat,
a nemzedékek során a családban felhalmozódott tekintély, becsület.

A modern társadalmakban
az egyén által mozgósítható kapcsolatok hálójának kiterjedtségétől, valamint annak a tőkének a nagyságától függ, melyet a vele kapcsolatban állók birtokolnak, így a társadalmi egyenlőtlenségek fenntartásának egyik eszköze.

TÁRSADALMI TŐKE

1980-as évek - Bourdieu és Coleman

A társadalmi tőke a személyközi viszonyokban ölt testet:

- *Bourdieu:*
  - a „társadalmi kötelezettségekből vagy kapcsolatokból fakad”,
  - kisebb jelentősége, mint a gazdasági és a kulturális tőkének
- *Coleman:*
  - e tőkefajta váltható át leginkább **humántőkévé**, s képes az egyéb tőkehiányok pótlására.
  - Az élő kapcsolatok termelik újjá, alapját a közös normák, az egymás iránti bizalom, a kölcsönös csere képezi.
  - Tartalmi dimenziójában a közös tudásrendszer és elkötelezettség dominál, strukturális dimenziójában a kapcsolatok mennyiségi és minőségi vonásaival jellemezhető.

A KULTURÁLIS TŐKE ÉS A REPRODUKCIÓS ELMÉLET (BOURDIEU)

A gazdasági tőke kulturális tőkére való konvertálása

Az iskolai siker a családi kulturális tőkebefektetés függvénye:

- műveltség, elegáns nyelvhasználat vagy kifinomult magatartás (inkorporált kulturális tőke),
- birtokolt kulturális javak (objektivált kulturális tőke),
- különböző szintű iskolai végzettség (intézményesült kulturális tőke) formájában áll rendelkezésre.
- Az objektivált kulturális tőke anyagi természeténél fogva átruházható, azonban inkorporált kulturális tőke szükséges a rendeltetésszerű használatához.

Az előzetesen felhalmozott kulturális tőke mértéke is meghatározza a tanulmányi beruházási stratégiákat, hogy a társadalmi osztályoknak speciális habitustípusaik alakulnak ki, amelyek többek között a jövővel és a munkavégzéssel, iskolával kapcsolatos tartós beállítódásokból állnak.

Az elmélet különös figyelmet fordít a tőkefajták közötti átváltásra, mivel tőkével rendelkezők stratégiai arra vonatkoznak, hogy megőrizték és növeljék tőkéiket.

A különböző tőkefajták közötti együttjárás lényeges megnyilvánulása, hogy a magas gazdasági és kulturális tőkeellátottság hasonló helyzetűekkel való kapcsolattartást von maga után, s ez a kapcsolati tőke a szívessegek és lekötelezettségek révén tud a gazdasági tőke gyarapításához hozzájárulni.

Az iskolarendszer az előnyös helyzetű társadalmi osztályok, osztályfrakciók hatékony eszköze arra a célra, hogy legitimálja a kulturális tőke újatermelődésének folyamatát

A TÁRSADALMI TŐKE MINT HÁTRÁNYKOMPENZÁLÓ TÉNYEZŐ (COLEMAN)

- A struktúra, amelyet az egyének kapcsolatai alkotnak, s a társadalmat keresztülmetszve átszövik a társadalmi osztályok, osztályfrakciók határait.
- A racionális, célkitűző cselekvés alapelveinek elfogadása mellett a konkrét társadalmi környezet kontextusának szerepét és módosító hatását is hangsúlyozza.
- Az iskolai folyamatok (a tanulók iskolaválasztása illetve teljesítménye) nemcsak a vertikális társadalmi struktúrában elfoglalt helyzet és az individuális választások eredménye, hanem a konkrét társadalmi kapcsolatok egyéni döntésekre gyakorolt hatása.
- Három tőkefajtát különít el:
  - a fizikai (materiális, gazdasági),
  - az emberi és a
  - társadalmi tőkét, melynek meghatározó jelentőséget tulajdonít. (nem a kizsákmányolás eszköze).
- Minél nagyobb a kapcsolati tőkébe befektetett gazdasági tőke, annál nagyobb annak jövedelme, s így a legnagyobb „tőkebefektetők” összpontosíthatják a csoport összes társadalmi tőkéjét, a csoport képviselői, delegáltjai lehetnek.
- Empirikus kutatásaiban is azokat az oktatási intézményeket tapasztalta hatékonyabbnak, amelyek képesek magukba integrálni vagy létrehozni a tanulók szerves közösségeit.

	Osztálylétszám		Tanulókra vonatkozó változások a 2003-as adatfelvétel idején (fő)					
	1995 (fő)	2003 (fő)	nincs változás 8 év alatt	más iskola azonos évfolyamáról érkezett	felsőbb évfolyamról bukott az osztályba	magántanuló/ felmentett	más iskolában nyolcadikos	kibukott az osztályból
Pécs, PTE 1-es Gyakorló Iskola	22	21	17	4	0	0	5	0
Pécs, Berek utcai Általános Iskola	27	NA	0	0	0	0	26	1
Magyarmecskei és Gilvánfai Általános Iskola egyben	22	15	9	1	4	1	0	12
Egyházasharaszti Alsószentmártoni Általános Iskola egyben	46	22	14	2	4	2	11	19
Tiszabői Általános Iskola felmért két osztálya egyben	47	29	21	2	4	2	0	24
Rakacai Általános Iskola	13	11	7	2	2	0	0	6

TANULÓLÉTSZÁM VÁLTOZÁSOK

A pécsi 1-es Gyakorló iskolában egy stabil osztályközösség – a belépő tanulók 80%-a – lemorzsolódás nélkül tanult együtt nyolc éven keresztül. **Mindenki eljutott a 8. osztályig.**

A Berek utcai iskola bezárása: A diákok több mint fele három közeli iskolába került, egyharmaduk pedig egyéb, távolabbi helyekre. **Egy kivétellel valamennyien sikeresen eljutottak a nyolcadik osztályig.**

Vidéki iskolák:

- Az első adatfelvételben részt vett diákok kiugróan magas arányban – Magyarmecske/Gilvánfa 59%, Egyházasharaszti/Alsószentmárton 46%, Tiszabő 55%, Rakaca 46% - **nem jutottak el a nyolcadik osztályig bukás miatt.**
- A négy falusi iskola közül az Egyházasharaszti/Alsószentmárton intézményből **majdnem ugyanannyian folytatták másutt az általános iskolát**, mint amennyien helyben – azonos osztályfokon - maradtak.
- A tanulói listájában vannak **magántanulók**. Az iskolák elsősorban élettársi kapcsolatot létesített vagy szülés előtt álló fiatalokat irányítottak ebbe a kategóriába.
- Csökkent a vizsgált osztályok tanulólétszáma az első osztályos létszámhoz képest. Az adott osztályból kibukott tanulók sokkal nagyobb arányban vannak, mint a felsőbb évfolyamból bukás miatt érkezett diákok. (Magyarmecske/Gilvánfán háromszor, Egyházasharaszti/Alsószentmártonban majdnem ötször, Tiszabőn hatszor és Rakacán is háromszor több tanuló került ki, mint be bukás miatt az osztályba.) **A diákok egy része „megreked” alsóbb osztályokban, és nem szerzi meg a nyolcosztályos végzettséget.**

	Tanulmányi átlag (8. félév)	Továbbtanulási adatok			
		Gimnázium	Szakközépiskola	Szakiskola	Nem tanul tovább
Pécs, PTE 1-es Gyakorló Iskola	3,92	71,43%	23,81%	4,76%	0
Pécs, Berek utcai Általános Iskola	3,58	40%	50%	10%	0
Magyarmecskői és Gilvánfai Általános Iskola egyben	3,02	7,69%	38,46%	53,85%	0
Egyházasharaszti és Alsószentmártoni Általános Iskola egyben	3,38	25%	0	66,67%	8,33%
Tiszabői Általános Iskola felmért két osztálya egyben	3,23	0	3,45%	82,76%	13,79%
Rakacai Általános Iskola	3,17	18,18%	45,45%	36,36%	0
Országos átlag (2003/2004)	NA	33,46%	35,58%	26,02%	NA
Roma adatok (Havas-Liskó 2004)	NA	5,9%	15,9%	70%	8,2%

TOVÁBBTANULÁS

1. számú Gyakorló Iskola: Kiugróan sokan (8 fő) mentek tovább angol, olasz és kéttannyelvű tagozatra. 2 fő az orvosi egyetemre előkészítő biológia-kémia tagozaton tanult, illetve hárman a kiemelt informatika képzést választották. A szakközépiskola szakok között az épületgépész, a logisztika és a vegyész szerepelt.

A Berek utcai Általános Iskola volt diákjai: A választott gimnáziumok főként általános tagozatain (kivéve 1 fő német tagozaton), illetve a szakokat tekintve közgazdaság, kereskedelmi-marketing, föld- és vízgazdálkodás, elektro-technika, fodrász szerepelt.

Magyarmecskén – ahova még a **gilvánfaiak** és más kistelepülések fiataljai is tartoztak - a diákok közül 1 fő a Gandhi Gimnáziumba készült, a többiek pedig a közeli települések szakközépiskolai, illetve szakiskolás képzéseibe. A képzések közül a tanulók a külkereskedelmet, mezőgazdaságot (3 fő), közlekedési szakmacsoportot, virágkötőt, faiparit, elektrotechnikait (2 fő), a gazdasszonyképzést és ügyvitelt jelölték meg.

Egyházasharasztiből többen már elmentek a hatosztályos Gandhi Gimnáziumba, illetve a közeli város általános iskolájába. Az Egyházasharasztiiban tanuló és a környékbeli kistelepülésekben lakó nyolcadikosok az adatfelvétel idején még nem tudták pontosan, hova nyerne felvételt, mert a diákok nagyobb része az elsőként jelölt intézményekbe nem vették fel, és várták a fellebbezéseikre az eredményt. A diákok egynegyede (3 fő) a közeli kisváros gimnáziumába, illetve a Gandhi Gimnáziumba készült, a többiek pedig a közeli települések szakiskolás képzéseibe. Öten szakácsnak, hárman borásznak, ketten-ketten péknek és eladónak készültek, illetve a festő, porcelánfestő szakma is megjelent. Itt találkoztunk olyan diákokkal is, akik nem tanultak tovább.

Tiszabőn senki nem jelentkezett gimnáziumba, és csak 1 fő szakközépiskolai képzésbe. Hárman nem tanultak tovább középfokon és az osztály zöme szakiskolába jelentkezett. Ezen belül is kiugróan sokan (14 fő) a szolnoki „Roma Esély” iskolába: nyomdászvevő, kereskedelmi (2 fő), számítógépező (6 fő), abc eladó (5 fő) szakmákra. A többi diák különböző közeli települések szakiskoláiban kereskedelmi, autószerelő, vendéglátó (2 fő), szakács, felszolgáló, egészségügyi szakjain tervezett továbbtanulni.

Rakacán a magyarmecskéinél is jobb helyzetet találtunk: a diákok majdnem kétharmada érettségit adó képzésbe jelentkezett és mindenki tervezte a továbbtanulást. A választott szakok: cukrász, kőműves, építészeti, informatika és általános képzés.

	Hányszor járt			Hány helyen járt külföldön?
	a megyén belül?	Magyarországon belül?	külföldön?	
Pécs, PTE 1-es Gyakorló Iskola	9,38	10,24	3,86	4,76
Pécs, Berek utcai Általános Iskola	0,73	5,93	1,73	2,33
Magyarmecskei és Gilvánfai Általános Iskola egyben	3,3	2,4	0	0
Egyházasharaszti és Alsószentmártoni Általános Iskola egyben	3,55	2	0,2	0,3
Tiszabői Általános Iskola felmért két osztálya egyben	2,57	2,57	0,1	0,1
Rakacai Általános Iskola	0	4,2	0	0

	Saját e-mail?	Internet iskolában?	Internet otthon?
Pécs, PTE 1-es Gyakorló Iskola	42,86%	80,95%	42,86%
Pécs, Berek utcai Általános Iskola	13,33%	60,00%	6,67%
Magyarmecskői és Gilvánfai Általános Iskola egyben	0,00%	0,00%	0,00%
Egyházasharaszti és Alsószentmártoni Általános Iskola egyben	0,00%	30,00%	0,00%
Tiszabői Általános Iskola felmért két osztálya egyben	0,00%	36,67%	0,00%
Rakacsi Általános Iskola	0,00%	0,00%	0,00%

TÍZ ÉV MÚLVA...

ATLAS-tivel elemezhető változók:

- nyelvhelyesség (helyesírási hibák száma, típusa, diszgráfiára utaló jelek)
- fogalmazás hossza, felsorolt elemek (vágyak, célkitűzések) száma és változatossága
- feltételesmód és kijelentőmód megjelenése és használati kontextusa

Kvalitatív módon elemezhető tartalmak (megfelelő kódrendszerrel ATLAS-tivel is elemezhetőek):

- Összehasonlító elemzése a reális és irreális vágyaknak, elképzeléseknek (olyan elemek kiemelése, amely a szociális háttér szerint differenciálja a realitás fogalmát: pl. ami a pécsi csoport jövőképében egy valódi célkitűzés (pl. tanulmányi karrier: „biokémiát tanulok majd az egyetemen”), pl. Tiszabőn egy irreálisnak tűnő álmoként van megfogalmazva („én szeretém ha et enéma Diplomát és szeretém kijári az egész iskolát és amikor kijárom akkor szereték eggüjszámitogetes”, „Mezőtúra vetek fel vendég látó ipariba. Remélem hogy leteszem, és akkor tovább megyek felszolgálónak.”)
- Minden fogalmazásban megjelent elemek vizsgálata: hasonlóságok és azon belül feltárható különbségek keresése (pl. a ház iránti vágy megjelenik szinte minden gyerek írásában, de érdekes megfigyelni az 'álmház' leírásokba megjelenő különbségeket, pl. Rakacán hogy van wc-je, egyes vágyaknál, hogy van úszómedence)
- Bizonyos fogalmazásokban megjelent elemek vizsgálata: különbségek csoportosítása (pl. sok vidéki fogalmazás tartalmaz elvagyódásra utaló szövegeket, míg a pécsi írásokból ez a fajta elem vagy nincs jelen, vagy az ellenkezője van leírva, pl. hogy Pécsen szeretne élni)

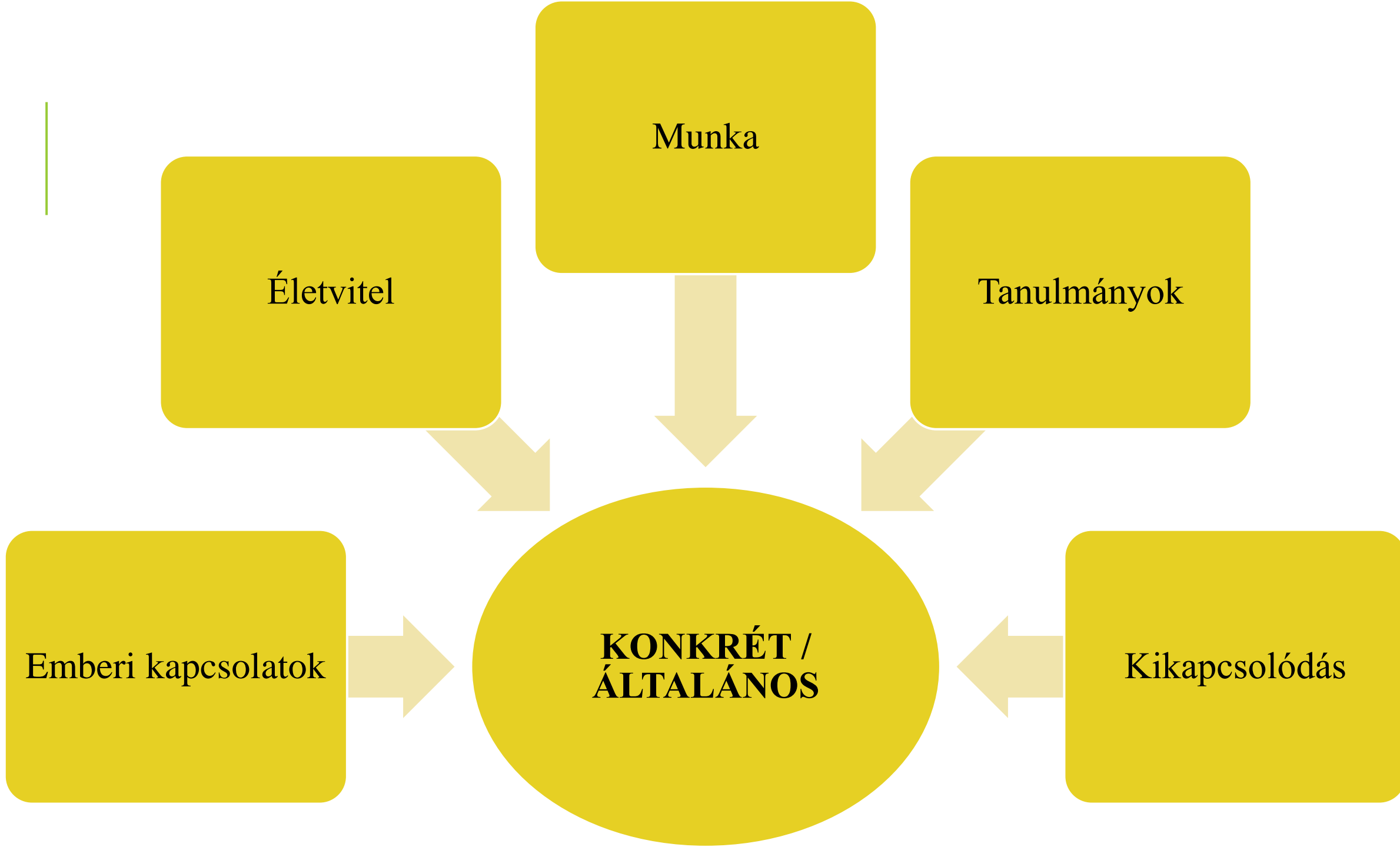
K=KONKRÉT

Jövőképpen megjelenő **konkrét elemek**, céltudatos kijelentések, ok-okozati összefüggéshez kötött elképzelések. Ez a kategória nem feltétlenül kijelentő módban megfogalmazott mondatokat tartalmaz kizárólag, beleértünk olyan szerkezeteket is, ahol valamilyen konkrét cél, elképzelés vagy cselekvés megvalósulásához kötött (vagy abból következő) feltételes mód használatával találkozunk. Pl.: “A Babits gimnáziumba megyek logisztika szakra. Ezért szeretnék a jövőben logisztikai katonatisztként dolgozni.”

Az **általános** a konkrét kategória ellenpólusa. A jövőképpel kapcsolatos általános kívánságok, kevésbé konkrét vágyak, óhajtasok kifejezése. Azon leírásokat keresi, amelyek ’kődösek’, kevésbé körvonalazott elképzelésként jelennek meg, szemben a célkitűzések következményeként feltételes módban megfogalmazott kijelentésekkel. E kód hivatott szemléltetni a tanulók azon kívánságait a jövővel kapcsolatban, amelyek nem köthetőek cselekvési tervhez, konkrét célhoz, hanem inkább egyfajta általánosítást tükröznek.

A=ÁLTALÁNOS

	szavak száma	mondatok száma	összetett mondat száma	összetett mondat szavainak száma	egyszerű mondat száma	egyszerű mondat szavainak száma
Pécs, PTE 1-es Gyakorló Iskola	87,42	9,42	5,42	63,89	4	23,53
Pécs, Berek utcai Általános Iskola	63,31	7,08	4,15	47,77	2,92	15,54
Magyarmecskői Általános Iskola	60,5	5,1	3,9	53,5	1,2	7
Egyházasharaszti Általános Iskola	32,23	3,85	2,3	24	1,54	8,23
Tiszabői Általános Iskola	70	5,6	3,52	56,16	2,08	13,84
Rakacsi Általános Iskola	52,1	4,5	2,8	41,4	1,7	10,7

Intézmények ↓	Összes szószám	Hiba (apró) db	Hiba (apró) %	Hiba (súlyos) db	Hiba (súlyos) %
Pécs, PTE 1-es Gyakorló Iskola	1661	31	1,87	50	3,01
Pécs, Berek utcai Általános Iskola	823	8	0,97	6	0,73
Magyarmecskei Általános Iskola	605	22	3,64	156	25,79
Egyházasharaszti Általános Iskola	419	25	5,97	92	21,96
Tiszabői Általános Iskola	1750	59	3,371	948	54,17
Rakacai Általános Iskola	521	11	2,11	145	27,83

		Pécs, PTE 1-es Gyakorló Iskola	Pécs, Berek utcai Iskola	Magyar-mecskei Általános Iskola	Egyházasharaszti Általános Iskola	Tiszabői Általános Iskola	Rakacai Általános Iskola
ÖSSZES	Emberi kapcsolatok	21,20	22,06	34,62	24,07	28,05	39,19
	Életvitel	28,11	23,53	21,15	25,93	23,17	33,78
	Munka	19,35	26,47	28,85	25,93	30,49	21,62
	Tanulmányok	15,21	16,18	15,38	16,67	15,85	5,41
	Kikapcsolódás	16,13	11,76	0,00	7,41	2,44	0,00
	Összes megjegyzés	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
ÁLTALÁNOS	Emberi kapcsolatok	1,84	0,00	7,69	5,56	13,41	8,11
	Életvitel	0,92	2,94	9,62	11,11	10,98	5,41
	Munka	0,00	5,88	9,62	20,37	16,46	9,46
	Tanulmányok	0,00	2,94	11,54	14,81	3,05	2,70
	Kikapcsolódás	0,46	0,00	0,00	3,70	0,00	0,00
	Összes általános megjegyzés	3,23	11,76	38,46	55,56	43,90	25,68
KONKRÉT	Emberi kapcsolatok	19,35	22,06	26,92	18,52	14,63	31,08
	Életvitel	27,19	20,59	11,54	14,81	12,20	28,38
	Munka	19,35	20,59	19,23	5,56	14,02	12,16
	Tanulmányok	15,21	13,24	3,85	1,85	12,80	2,70
	Kikapcsolódás	15,67	11,76	0,00	3,70	2,44	0,00
	Összes konkrét megjegyzés	96,77	88,24	61,54	44,44	56,10	74,32

Kutatás - 2016

1

- Hátrányos helyzetű és cigány fiatalok alig vannak a felsőoktatásban

2

- Kérdés, hogy mi a helyzet az 1995-ös kutatás alanyaival?

3

- Oktatáspolitikai és tudományos (nevelésszociológiai) írások az elmúlt 20 évből

4

- Lesznek különbségek az életutakban, melyet a család és az iskola egyaránt befolyásol

5

- Életút-interjú készítés, résztvevő megfigyelés

6

- Terepmunka

7

- Feldolgozás, tanulmányírás, publikálás

III. KUTATÁSI SZAKASZ - HIPOTÉZISEK

Azt feltételezzük, hogy az életútinterjúkban kirajzolódó történetek és az azokon keresztül **feltárt gátak és lehetőségek** közelebb visznek annak megértéséhez, hogy **az inkluzív szemlélet mentén kialakított iskolai/ társadalmi környezet miként képes hatékonyan hozzájárulni a hátránnyal induló diákok rezilienciájához.**

A diákok történeteinek keresztül szeretnénk ráirányítani a figyelmet arra a társadalmi felelősségre, mely **a méltányos iskolai környezet kialakításán és működtetésén keresztül meghatározó a hátrányos környezetből induló diákok életesélyeiben.**

- **Kompenzálandó** szociális hátrány
- **Erősítendő** kulturális identitás
- **Ellensúlyozandó** előítéletek

Interszekcionalitás jelensége

Reziliencia faktorai

- **Belső** (egyéni) és **külső** (környezeti) tényezők
- **Pozitív** (támogató) és **negatív** (hátráltató) faktorok

Empowerment fejlesztése

Inkluzív környezet elemei

- **Érzelmi** intelligencia fejlesztése
- **Önsors** alakítás képessége
- **Közösségi felelősség** kialakítása

- **Egyenlő bánásmód** a térben és attitűdben
  - **Méltányos** szolgáltatások
- **Mérhető** hozzáadott pedagógiai érték

	Kutatásba bevont diákok/felnőttek száma szakaszonként		
	1995	2003	2017
Pécs, PTE 1-es Gyakorló Iskola	22	21	12
Pécs, Berek utcai Általános Iskola	25	14	0
<u>Magyarmecskei</u> Általános Iskola	12	13	2
<u>Gilvánfai</u> Általános Iskola	8	--- ¹	2
Egyházasharaszti Általános Iskola	18	22	10
Alsószentmártoni Általános Iskola	19	--- ²	7
<u>Tiszabői</u> Általános Iskola (2 osztály)	44	30	28
<u>Rakacai</u> Általános Iskola	13	11	5
Szülői adatközlés	0	0	5
Települési interjú	0	0	6
Összesen	161	111	77

		Választott középfok - 2003				Megszerzett végzettség - 2017			
		Gimnázium	Szak-közép iskola	Szak-iskola	Nem tanul tovább	Diploma	Érettségi (is)	Csak szakma	Leg-feljebb 8 osztály
Pécs, PTE 1-es Gyakorló Iskola²	<i>szülő</i>	61%	31,7%		7,3%	61%	31,7%		7,3%
	diák	71,4% (15fő)	22,7% (5fő)	4,8% (1fő)	0	9 fő (83%)	3 fő (17%)	0	0
Egyházasharaszti Alsószentmárton	<i>szülő</i>	0	12,7%		87,3%	0	12,7%		87,3%
	diák	27,5% (6fő)	0	68% (15fő)	4,5% (1fő)	3 fő (17%)	6 fő (34%)	0	9 fő (50%)
Tiszabői Általános Iskola	<i>szülő</i>	0	12,5%		87,5%	0	12,5%		87,5%
	diák	0	3,3% (1 fő)	83% (25fő)	13,7% (4 fő)	3,5% (1fő)	3,5% (1fő)	7% (2fő)	86% (24fő)
Rakacai Általános Iskola	<i>szülő</i>	0	11,5%		88,5%	0	11,5%		88,5%
	diák	18,2% (2fő)	45,5% (5fő)	36,3% (4fő)	0	1fő (11%)	2 fő (22%)	2 fő (22%)	4 fő (45%)
Országos átlag³		33,46%	35,58%	26,02%	NA	30%	41,5%	16%	12,4%
Roma/cigány átlag⁴		5,9%	15,9%	70%	8,2%	1,9%	8,2%	17,9%	72%

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

TRENDL.FANNI@PTE.HU